

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת במדבר - שבועות תשפ"ה (80)

'ויתילדו על משפחות'

ביתו אחריו לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט והיו מאמינים בני מאמינים ורדופים לילך באהבה אחר הקב"ה בארץ לא זרועה, ומכח זה הורגלו מעולם לומר 'כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע', וזהו שא"ל רבא להאי צדוקי (בגמ' שם) 'אנן דסגין בשלימותא כתיב בן' 'תמת ישרים נחם' הנך אינשי דסגין בעלילותא כתיב בהו' 'וסלף בוגדים ישרם', ופירש"י 'אנן דסגין בשלימותא' התהלכו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה וסמכו עליו שלא יטענו בדבר שלא נזכר לעמוד בו עכ"ל, אבל שאר האומות לעולם אין עושין מאהבה אלא בשביל תועלת וע"ז אינם יכולים לומר 'נעשה ונשמע' משום שצריכים לשקול את התועלת לפי דעתם.

ובאמת הקב"ה הופיע בהר פארן ומשעיר יבא, והן כינויים לבני עשו ובני ישמעאל, והוא משיב להם כהנ"ל, הנה גם אתם מזרע אברהם ויצחק והי' לכם ללמוד מהם, אבל אתם לא שמרתם טהרת יחוסים, לא שמרתם צוואת אבותיכם לעשות צדקה ומשפט, וגם אבותיכם לא ציוו אתכם על יהוד ה' אהבתו ויראתו, אתם מנותקים משורשיכם ואינכם יודעים אפי' גודל יקרת זקניכם, אין לכם שום מסורת אבות רח"ל, ולעומת זה כלל ישראל שבטי ישרון שמרו טהרת משפחותם, וכ"א בשעת לידתו מיד הוא נזכר בספרי היוחסין, כל יוצאי ירך יעקב נתחלקו לשבטים ושומרים חגלת אביהם, תינוק ישראלי שנולד מתחנך על יקרת התורה, כל אם בישראל שרה לילדיה שישי ערש בלילות שידל בס"ד להיות ת"ח, 'לערענ' תיירה איז ד'בעסטע זאך', 'תגדל ותלמד הרהב תורה ימים ובלילות', 'תורה היא הדבר המאושר ביותר שתוכלו להגיע אליו', כל משאלות אביו ואמו שיהי' ת"ח, וידעו כל ישראל משעת לידתו שיש תורה והקב"ה עומד ליתנה, וכן פירש"י להלן עה"פ (ג', טו) 'פקד את בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל זכר מבן חמש ומעלה תפקדם' וז"ל: 'מבן חמש ומעלה' משיצא מכלל נפלים הוא נמנה ליקרא 'שומר משמרת הקדש'. א"ר יהודה ב"ר שלום למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, שנא' (להלן כו, נט) 'אשר ילדה אותה ללוי במצרים' עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפש וכו' עכ"ל, הנה כל תינוק בן לוי שנולד כבר מתגדל ומתחנך על שמירת משמרת הקדוש, האם פלא הוא שבשעה שהקב"ה בא לכלל ישראל ושאלם על קבלת התורה, יחד ענו כולם כאחד 'נעשה ונשמע'?

זהו מה שאמר הקב"ה לאומות העולם: הב לי משפחות! עמים! מה עם משפחותיכם? היכן יחוסים? אתם יכולים להאשים רק את עצמכם, ואת הערכים והאידיאולוגיות שאיתם מחנכים להם, ובה נסתתמו טענותיהם.

ואת כל העדה הקהילי באחד להחדש השני ויתילדו על משפחתם לבית אבתם כמקסר שמוות מן עשרים שנה ומעלה לגלגלתם (א, י"ח) ובפירש"י 'ויתילדו על משפחתם' הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבט עכ"ל.

הנה אחז"ל בילקוט פנחס (רמז תרפד) בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן, מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהן הקב"ה א"ל הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנא' הבו לה' משפחות עמים כשם שבני מביאין 'ויתילדו על משפחותם', לכך מנאם בראש הספר הזה אחר המצות (סוף חומש ויקרא) 'אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני', ואח"כ (ראש חומש הפקודים) 'וידבר ה' במדבר סיני' שאו את ראש כל עדת בני ישראל' שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן ע"כ.

וצ"ע מה רצו אומות העולם. הרי כבר אחז"ל בריש מס' ע"ז (ב', ב') עה"פ 'ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו' וכתוב 'אלוה מתומן יבוא' וגו' מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן, א"ר יוחנן מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה ע"כ, והיינו משום שלא רצו האומות לקיים לא תרצח ולא תגנוב ולא תחמוד וכו' ורק כלל ישראל אמרו נעשה ונשמע, ומה באו לטעון. ועוד יש לתמוה הרבה על מה שהשיב להם הקב"ה הביאו ספר יחוסים, וכי תורה צריכה יחוס, והלא למדנו שאפי' ממוזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ.

ותשובת הדבר, דאמנם זה ודאי ידעו אומות העולם שהם עצמם שאלו מה כתיב בה ולא רצו לקבלה, אלא שאח"כ בשעה שקיבלו ישראל את התורה וראו אומות העולם את יקר תפארתה, כמו שאחז"ל (מדרש משלי כא) תנא דבי ר' ישמעאל 'וישמע יתרו כהן מדין' (שמות יח) מה שמועה שמע ובא וכו' רבי אלעזר המודעי אומר נתנית תורה שמע ובא, שבשעה שנתנה תורה לישראל זעו כל מלכי אדמה בהיכליהם שנא' (תהלים כט) 'ובהיכלו כלו אומר כבוד', באותה שעה נתקבצו כל מלכי אומות העולם אצל בלעם הרשע וכו' ע"ש, הנה אז נתקנאו בישראל וטענתם הי' ע"ז גופא, מי גילה לכלל ישראל זו זה שמלאכי השרת משתמשין בו לומר 'נעשה ונשמע', דהרי השכל מוחיב לשאול מה כתיב

בה, כמ"ש ההוא צדוקי לרבא (שבת דפ"ח א') 'עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו וכו' ברישא איבעיא לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו'.

וע"ז א"ל הקב"ה 'הביאו לי ספר יחוסים', ור"ל שלמדו כן מאבותיהם, אברהם יצחק ויעקב שכולם היו זקנים ויושבים בישיבה ולמדו תורה, ואברהם אבינו ציוה את בניו ואת

"קריאה קדושה לכל בית ישראל" מכתב עוז למען ארגון "עזר ומגנים"

נוכח המשך הרדיפה על עולם התורה, גזירת הגיוס הנוראה, עלה הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת "יד אהרן", להתייעצות חירום במעונו של רבינו מרן שליט"א, לדון בצעדים האפשריים לחיזוק בני הישיבות, לומדי התורה, וביצור ושמירת עולם התורה בקדושתו וטהרתו. בביקור נכחו ראשי ארגון "עזר ומגנים" שבראשותו של הגאון הגדול ראש הישיבה שליט"א.

עם תום ההתייעצות כתב רבינו מרן שליט"א מכתב עוז וקריאה קדושה לכל בית ישראל, לבוא לעזרת ה' בגיבורים, לחזק ולאמץ את ידי הארגון. רבינו מרן שליט"א הוסיף בחי"ק "הכו"ח יום ה' לסדר אם בחוקותי תלכו - וישבתם לבטח בארצכם. המצפה לרחמי השי"ת על עמו ותורתו (-)"

מאיר צבי ברגמן
ישיבת חשבי"ת
זכרון מאיר, בני ברק

בס"ד, אייר ה'תשפ"ה

קריאה קדושה לכל בית ישראל

הנה פא"מ כ"ת ידידי הגאון הגדול מוה"ר יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת "יד אהרן" בירושלים ע"ה"ק. לא הסכין לבדו לעמוד מנגד בשמיעו בת קול יוצאת מהר חורב, וזיזר עצמו לתגור כלי מלחמה לתת את דגל התורה ברמה. להתייצב בעוז ובגבורה אל מול זדון לבם האכזר של בני פריצי עמנו ר"ל, אשר בעיונותיו הרבים מבקשים לעצור חרב פתחיה ביהמ"ד ולבטל הקול יעקב מבתי כנסיות ובתי מדרשות, היה לא תהיה!

והנה ידידי הגאון הגדול ראש הישיבה שליט"א כל מעשיו לש"ש וכעת זכה לייסד ארגון נכבד בשם "עזר ומגנים" לעמוד לימנים של בני הישיבות הק', גבורי כח המסולאים בסו, רבבות אלפי ישראל, שהם ובני משפחותיהם עומדים בעוז רוח ותעצומות נפש מול איזמי מאסר וגזירות כלכליות שונות, והארגון הנ"ל פועל לחזקם, לרוממם ולהגבית קרנם כראוי, אשריו ואשרי חלקם של כל המסייעים בעדו בזה ובבא. ויקשני שאצטרף עימו לחזק את הארגון הנ"ל.

וכבר נצטוונו בפירוש מפה קדוש מוה"ר מנחם מנדל בטהרת, רבן ואביהן של ישראל מרן זצוק"ל, בשעה שהחלו המקטרגים שונאי ה' ר"ל בפעולות שונות למען מטרות הארורה לבטל חזון ישראל מלימוד התורה, והבטחתו נאמנה לפרסם בשמך בשער בת רבים כשהדבר יהי' נוגע למעשה, שגזירה זו של גיוס בני ישיבות לצבא היא גזירת שמד והעברה על דת וצריך למסור את הנפש ע"ז כמפורש בשו"ע יורה דעה.

ובל איש ישראל אשר גלוי אבותיו עמדו על הר סיני ובא בבית ה', חייב להיחלץ חישים למען הצלת האומה, ולא ימנע לסייע בכל יכולתו למען ה' ותורתו, כדי שח"ו לא יהי' בכלל אשר לא באו לעזרת השם בגבורים, וכבר הבטיחונו חז"ל כי כל המקיים את התורה מענין סופו לקיימו מעשהו, ואמרו גזירה עבירה דבטלה.

פ' תורה יום ה' לסדר אם בחוקותי תלכו - וישבתם לבטח בארצכם. המצפה לרחמי השי"ת על עמו ותורתו (-)"

מאן דנהנה מחבר'י בהית לאסתכולי ב'י

ובזמן ישאורו מן המזרח, וראובן ושמעון וגד מן הדרום וכו' כדאיתא בתנחומא בפרשה זו עכ"ל רש"י, והוסיף ע"ז רבנו בעל הטורים וז"ל: 'איש על דגלו באותות' שיעקב רמז להם מי יהיה ראש דגל, שכל מי שדיבר עמו לנוכח [בברכתו] - הי' ראש דגל, כמו

איש על דגלו באותות לבית אבתם יתנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יתנו (ב, ב) בפ' רש"י הביא מדרש חז"ל: 'באותות לבית אבותם' באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאורו ממצרים, שנא' (בראשית נ) 'ויעשו בניו לו כן כאשר צוה', יהודה ויששכר

'ראובן בכורי אתה', 'יהודה אתה יודוך אחיך', יוסף 'מאל אביך ויעורך', דן 'לישועתך קוית השם' עכ"ל.

והנה בפר' ויחי פי' רש"י עה"פ (בראשית נ', יג) 'וישאו אותו בניו' ולא בני בניו, שכך ציום אל ישאו מטתי, לא איש מערי ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען אלא אתם, וקבע להם מקום ג' למזרח וכן לד' רוחות, וכסדרן למסע מרחק של דגלים נקבעו כאן, לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם, וזהו 'איש' על דגלו באותות' באות שמסר להם אביהם לישא מטתו עכ"ל שם והוא כאן במד"ר (ב', ח').

ואחר כ"ז נמצא מבואר שאף שלא נשא יוסף מטתו של יעקב ממ"מ דיבר עמו לנוכח וע"כ הי' ראש דגל אלא שבמקומו עמד אפרים בנו, ולוי לא נשא מטתו ולא הי' ראש דגל שהיה לא דיבר עמו לנוכח ועמד מנשה במקומו, וצריך לבאר ענין זה שרמו יעקב את ראשי הדגלים דווקא במה שדיבר עמם לנוכח.

והנראה בזה, דבריש פר' ויחי 'ויקברו ימי ישראל למוות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ירך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים, ושכבתי עם אבתי ונשאני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך, ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה ופירש"י

וישתחו ישראל תעלא בעידי' סגיד לי' ור"ל שהשתחוה ליוסף, וכ"פ רשב"ם וישתחו ישראל ליוסף ממקום שהי' על ראש המטה, ואין ספק שהכיר יעקב טובה ליוסף שנשבע והבטיחו ע"ז, וגם הכיר טובה לשאר בניו כיון שציוה שיוסף עצמו לא ישאחו ובע"כ מה שאמר לו ונשאני ממצרים וע"ז נשבע לו ר"ל שיוסף יקיים זה ע"י שאר בניו, ולזה חילק אותם לדגלים.

והנה בס"ד כבר ביארנו באורך במק"א שברכת הודאה שבתפילת י"ח היא הברכה היחידה שחותמין בה לנוכח הקב"ה בא"י הטוב שמך ולך נאה להודות, ומעם הדבר עפ"י מה שהביאו התוס' בספ"ק דקידושין דילדה שסיבכה בזקנה לענין ערלה, אם פירות הילדה גדלים לצד הזקנה סימן שהפירות באו מכח הילדה, אבל אם יוצאים לצד אחר סימן שמוקנה הם יונקין, וסימך דמאן דנהנה מחבירו בהית' לאסתכלי ב'י, כי קשה עליו הדבר להיות נהנה מחבירו, כי צריך להכיר לו טובה וזהו עול גדול על האדם להכיר טובה לחבירו ולהיות חייב לו, ולכן בברכת הודאה על כל הטוב שעושה עמנו הקב"ה יש חיוב מיוחד לעמוד לנוכח פניו כביכול ולהודות לו.

ועפ"י י"ל כי בברכות יעקב לבניו, הודה להם ג"כ על שקיבלו על עצמם להיות נושאים מטתו עד קבורתו במערת המכפלה, ולכן כשבירך את ראשי הדגלים הקפיד לברכם לנוכח.

לא היו הבכורים ראויים לנחלה

נראה לא כן, דחלק נחלת הלויים קיבלו הבכורות, וכל מה שכלל ישראל מקבלים עודף בנחלה וניתן להם גם חלקו של שבט לוי, הוא רק כדי שיוכל כל בכור ליקח פי שנים ולא יגרע ע"ז חלקי הפשוטים.

ואמנם מה שניתן המעשרות ללויים הוא כיון שניטלה נחלתם מהם, כדי שיהא להם עסק רק בעבודת ה' ויהיו זריזים ומלומדים בה, ולכן חייבים כל הכלל להחזיקם שהם שבט ה' כלשון הרמב"ם, ואין נתינת המעשרות תמורה עבור מה שכלל ישראל קיבל את נחלת לוי לחלקם, דזה זכו הבכורות שיוכלו לקבל פי שנים, ונתינת המעשרות היא מעשה נתינה גרידא על שהיו הלויים משתעבדים להקב"ה בשליחות עם ישראל.

ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור פטר רחם מבני ישראל ויהיו לי הלויים (ג', י"ב)

בפר' חוקוני 'תחת כל בכור' לא היו הבכורים ראויים לנחלה, שלא יהא להם עסק רק בעבודת הקב"ה ויהיו זריזים ומלומדים בה, ומשנלקחו הלויים במקומן ציוה הקב"ה שלא תנתן ללויים נחלה, אך המעשרות ניתנו להם, ולפיכך נוטל הבכור פי שנים חלקו הראוי לו וחלק הראוי ללוי עכ"ל.

ויש כאן חידוש גדול, דלפני' ניתנו המעשרות ללויים במקום חלק ונחלה בארץ ישראל, והם מקבלים זאת מישראל שקבלו גם נחלת הלויים, ואמנם מד' החוקוני

כלי הקטורת

כליו וגו' ואת מנורת המאור ואת כליה ואת נרותיה וגו' ואת מזבח הקטורת ואת בדיו ואת שמן המשחה ואת קטורת הסמים וגו', את מזבח העולה ואת מזבח הנחשת אשר לו את בדיו ואת כל כליו וגו', ויש ליתן טעם בזה הלא ודאי היו מחתות וביזים כלי שרת להקטיר וכמו שפירש"י כאן שהם 'כלי השרת אשר ישרתו בהם בקדש'.

וי"ל עפ"י ד' הגמ' זבחים דנ"ט א' מזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו, כלומר שלמרות שאת הקטורת היו מקריבים על המזבח, אעפ"כ לא היה זה דין במזבח אלא במקום שבו היה מונח, ועדיין צריך ישוב לפ"ד המשך הכמה (שמות מ') שרק בבית המקדש מקטירין במקום מזבח שנעקר ולא במשכן שהי' מוטלת במקום למקום ולא נתקדש מקומו, וי"ל דבאמת מצינו ג"כ קטורת שלא קרבה על מזבח הזהב, והיא קטורת של יום הכפורים שנכנסה לפני ולפנים, וכ"ג נכנס לשם בכף ומחתה, וכן הי' במזבח החיצון מערכה שני' של קטורת, והי' הכהן חותה משם את הגחלים המאובכות הפנימיות כדי להקטיר עליהם, וזה שנכתב עליהם 'אשר ישרתו בהם בקדש', ולכן לא נחשבו בתואר 'כלי מזבח הזהב' ולא ניטלטלו עמו בכיסוי, אלא נתחשבו לכלים מיוחדים בפני עצמם.

ועל מזבח הזהב יפרשו בגד תכלת ונסו אותו במקסה עור תחש וגו' ולקחו את כל קלי השרת אשר ישרתו בהם בקדש ונתנו אל בגד תכלת ונסו אותם במקסה עור תחש וגו' (ד', י"א – י"ב)

פירש"י את כל כלי השרת אשר ישרתו בהם בקדש - בתוך המשכן שהוא קדש, והן כלי הקטרת שמשרתין בהם במזבח הפנימי עכ"ל.

יש ליתן טעם מה נשתנו כליו של מזבח הפנימי שניטלו בפני עצמם בתוך בגד תכלת נפרד, מכלי השרת של השולחן שניתנו עליו אחר שפרשו עליו בגד תכלת וחזרו לכסות הכל בבגד תולעת שני ומכסה עור תחש, וכן הכלים של מזבח החיצון ניתנו עליו לאחר שפרשו עליו בגד ארגמן ושוב כיסו הכל במכסה עור תחש, אבל את מזבח הקטורת לאחר שפרשו עליו בגד תכלת ג"כ כיסו אותו בפ"ע במכסה עור תחש, ואילו את כליו ג"כ כיסו לחוד בבגד תכלת ובמכסה עור תחש.

ובאמת לא נכתב בפס' בפירוש שהם כלי מזבח הפנימי, כמו שכתוב על כלי המנורה השולחן ומזבח הנחשת, וכאן כתוב 'כלי השרת אשר ישרתו בהם בקדש', ונראה שלמזבח הפנימי לא היו כלים כלל, וגם בציווי מלאכת המשכן לא נכתבו לו כלים, ויותר מפורש ד"ז במקראות פר' ויקהל (שמות לה): את השולחן ואת בדיו ואת כל

שבועות

אחוז בכסא כבודי

וא"ל הקב"ה למשה רבינו 'אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה', והיינו דראשית חכמה יראת ה' וכדי לזכות בתורה יש לאחוז בכסא כבודי של הקב"ה ואז התורה היא בטוהרתה תבלין ליצה"ר, וזהו גופא התשובה למלאכי השרת על דבריהם.

וענין האחוז בכסא הכבוד י"ל עפ"י מאמר חז"ל במד"ר (שמות לג, א') אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורת' כביכול נמכרתי עמה, שנאמר 'ויקחו לי תרומה'. משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא א' מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, א"ל בתי שנתתי לך יחידה היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאני יכול להניח את בתי ע"כ. זו הבחינה שנדרשה ממשה רבינו כדי להשיב תשובה ניצחת למלאכים: 'אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה'. כשאחוז האדם בכסא כבודו ית' ע"י שמייחד את לבו לקב"ה ע"י תפילה ויר"ש טהורה, כבר ראויו הוא לידבק בתורה.

גמ' שבת דפ"ח ב' אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע מה לילדך אשה בינינו, א"ל לקבל תורה בא, א"ל חמדה גנוזה שגנוזה לך תתקע ד' דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם?

'מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו', ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים' (תהלים ח'). א"ל הקב"ה למשה החזיר להן תשובה. א"ל רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפני בהבל שבפיהם, א"ל אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה וכו' עכ"ל הגמ'.

ויש להתבונן בטענת המלאכים, ומאי נפ"מ להם אם התורה ניתנת גם לבשר ודם, הרי אח"כ יוכלו גם הם ללמוד תורה במרום, והביאור במשמעות נתינת התורה לבשר ודם דהיינו שכל ההכרעות בדני התורה נמסרות רק לאנשי העוה"ז, וכמבואר במדרש (דברים רבא ח') 'לא בשמים היא - שלא נשתיר הימנה בשמים', וע"ז נתפלאו המלאכים שמעתה ההכרעה בכל הספקות אשר יעלו בלימוד התורה יהיו בידי אנשים גשמיים, בשר ודם אשר היצה"ר נמסך בהם.

אין סוף, ואמנם בגדר תורה שנבראה ויצרה הבורא קודם בריאת העולם, היא חוקים ומשפטים וסודות אשר אדם בשר ודם יכול להשיגם, ודבר שאין בשר ודם יכול להבין אי"ז תורה, וזו שאלת משה להקב"ה 'מי מעב על ידך' והיינו כיון שאין בשר ודם יכול להבין זהו גדר שאין בשר ודם מעב על ידו, דתורה היא הבנת שכל גשמי המוגבל ובכללים ובמדות שיוכל להכילם, וזהו מליצת הדברים מי מעב על ידך בתגים ובכתרים, וע"ז ענה לו הקב"ה שיש אדם אחרי כמה דורות שיבינים.

בגמ' מנחות דכ"ב א"ר יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר קשרים לאותיות, אמר לפניו רבש"ע מי מעב על ידך, א"ל אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוין וקוין תילי תילין של הלכות כו' ע"כ, וצ"ב הלשון שאמר משה רבינו 'מי מעב על ידך'. וי"ל דכיון שניתנה תורה מן השמים למשפט שכל האדם, מעתה אי"ז תורה אלא כששכל האנושי יכול להבין, וזהו בכלל הורדת התורה מן השמים, וכל הנגלה והנסתר שבתורה אם א"א לשכל האדם להשיגם אי"ז תורה, והרי הקב"ה דעתו ומחשבתו

כתבם על לוח לבך" - לגדול בתורה רק אם מודים על האמת!!

דברי חזקוני מרבינו הגדול מרן שליט"א בענין כתיבת חידושים \ מכתבי תלמידים

כתיבת חידושי תורה זה דבר גדול מאוד. אם בן אדם כותב את מה שהוא לומד, את מה שהוא מחדש, הרי שמלבד מה שלדברים יש קיום, והם נשאים, הרי שהתועלת היא מעצם הכתיבה של החידושי תורה. הכתיבה מבררת את הלימוד יותר, מחדדת אותו. הכתיבה מקנה בהירות בלימוד.

מור"ה החזו"א מאוד החזיק מלכתוב כל מה שכן אדם מחדש. ותמיד שכתבתי, עוד בתור בחור צעיר, הוא עודד אותי לכך, והוא גם היה מבקר אותי על דברים שכתבתי. הוא הרי כותב במכתב באגרות (חלק א מכתב ד) "קבע נא הערותיך בספר מכורך, למען תהייה לך למשמרת, וזה חזקוני לעיון".

אני רוצה לספר לכם, כילד זכיתי שמו"ר הגר"ר בענגיס זצ"ל קירב אותי. אמי ע"ה היתה שולחת אותי אליו כמידי שבת בשבתו להבחין על הלימוד. ולאחר מכן כשהתייתמתי מאימ (א.ה. בגיל 7 וחצי) קירב אותי מאוד.

חלפו שנים, ובבחרותי כתבתי חידושי תורה במסכת כריתות, אבא שלי (הגה"צ רבי משה זצ"ל) עודד אותי לכתוב, אז הדפסתי אותם כקונטרס קטן, אפילו לא מכורך, לעילוי נשמת אימי ע"ה. ואבי זצ"ל הגיש את הקונטרס למרן הגר"ר בענגיס זצ"ל, וכפי הנראה לא הווה נוחא ליה שבחור צעיר מוציא קונטרס, גם אם היו בו חידושים טובים.

הרב בענגיס ביקש מאבי שיקרא לי, נסעתי במיוחד מבני ברק לירושלים, נסיעה ארוכה בימים ההם, לאחר שנכנסתי הוא החל מיד לדבר איתי על ענין הקונטרס, הוא שאל: "כתבת על כריתות, אבל איך כותבים על כריתות לפני שעוסקים בזבחים, מה עם זבחים?" השבתי לו, למדתי כבר זבחים טוב, אמר הרב בענגיס אם כן שב נא, התישבתי והוא החל לשאול כמה שאלות בזבחים, ארבע חמש שאלות, פלוגות רש"י ותוס' במספר סוגיות ועוד, ומשראה שאכן למדתי מסכת זבחים התרככה דעתו ואמר "נו טוב, אני יעבור על הקונטרס".

חלפו כמה ימים ולפתע נקראתי אל מרן החזו"א, מרן החזו"א החל לדבר עימי בענין מסוים שכתבתי בקונטרס, בדין פסח שני בשיטת הרמב"ם, החזו"א פנה ואמר לי: "אתה כתבת שלפי שיטת הרמב"ם שהגלמ"ג מידות הוא רק מדברי סופרים, אפשר ליישב כמה עניינים אחרים, ועוד הארכת בשיטה זו של הרמב"ם. אבל, מנין לנו דיבורים אלו? וכי אפשר לומר שכך דעת הרמב"ם?!". והוסיף לי מרן החזו"א ואמר, "לכן בפעם הבאה כשתדפיס שוב את הקונטרס, תציין שהעירו לך שלא שייך להגיד שכן דעת הרמב"ם, (שהרי סוקלים על דבר הנלמד מ"ג מדות) אינך צריך לקרוע דף זה מהקונטרס אבל חייבים לתקן את הדבר".

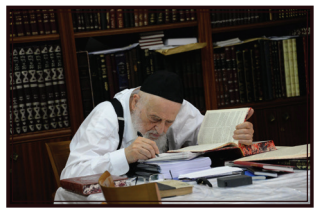
כשיצאתי מהבית בלכתי בדרך חשבתי לעצמי מה בסך הכל כתבתי כאן, הרי הרמב"ם עצמו הבין כן בדעת הרמב"ם, והוא הרי מקשה עליו וחולק עליו, א"כ מה העוולה הגדולה, והרי כתבתי מפורש כי מה שאני כותב הוא על פי מה שהבין הרמב"ם בשיטת הרמב"ם.

החלטתי לשוב על עקבותי. כך עשיתי צעדתי חזרה נכנסתי והרצתי את מחשבותי לפני מרן החזו"א, הרי הרמב"ם הבין כך ברמב"ם ולמה לא שייך ואסור להגיד כך. והרי הדגשתי בכתיבה שאני כותב לפי מה שהבין הרמב"ם בשיטת הרמב"ם. מרן החזו"א השיב לי: "לא, אין לכתוב כך, אין לכתוב מה שכתבת". ניסיתי שוב להתעקש, והלא הרמב"ם הבין כך. השיח בינינו חזר על עצמו, מרן החזו"א אמר: "איך אפשר לכתוב כך?", ואני מבקש להבין, ואני חוזר ומדגיש, שרק לפי מה שהבין הרמב"ם בשיטת הרמב"ם כתבתי את דברי... לפתע מרן החזו"א הגביה את קולו ודיבר בקול שלא הייתי רגיל לו בשום פעם: "צריכים להיות מודה על האמת, כך גדלים בתורה, זה הא' ב', רק אם יכולים להודות על האמת. בדרך הפוכה אי אפשר לגדול בתורה".

אני פשוט נחרדתי מהבעת פניו ומדבריו. ומגדול המעמד וההתרגשות, התחלתי פשוט לדמוע, מרן החזו"א הבחין בהתרגשותי, ומיד שינה את השיחה, הוא חיך קצת ואמר לי בחביבות: "מאיר אני יגיד לך, הרב בענגיס סבור בכלל שאין לו לאדם צעיר להדפיס קונטרס חדו"ת, ועל זה ובגלל כך הוא שלח לי שליחות בנושא, הוא שלח להגיד שהיות והזכרת בקונטרס דברים ממני הוא מבין שיש לי שייכות להקונטרס, אך שלדעתו אין לתת למי שצעיר בימים להוציא לאור חידו"ת עלי ספר, והוא הביא לי ראיה שכן שורת הדין, את מה שכתבת בשיטת הרמב"ם".

והמשיך מרן החזו"א ואמר לי: "ובאמת לו להרב בענגיס השבתי לגופו של דבר, כי לדעתי אפשר וראוי להדפיס - גם בגיל כזה. והסיבה היא שבגלל זה לומדים יותר טוב ומדייקים יותר. אלו הדברים שהשבתי להגאון הרב בענגיס כמה שנוגע לדבריו. אבל מה שנוגע לך מאיר, אתה צריך לדעת שכשמעירים בדברי תורה עליו להודות על אמתה של תורה, ועליך לדעת ולהבין שכך אין לכתוב בשיטת הרמב"ם. וגם אם הרמב"ם כותב כן לענין להקשות על הרמב"ם. ולכן תכתוב שעוררו אותך שאין להדפיס כדברים האלו". עד כאן היו דברי החזו"א אלי.

למה אני מספר לכם את כל זה, להראות לכם שהחזו"א מאוד החזיק מלכתוב חידושי תורה. הוא תמיד עודד אותי לזה.... כפרט אם אנשים עוברים על זה, זה מחייב את הבן אדם לעיין יותר, לברר יותר, לחשוב יותר על מה שהוא כותב.

והודעתם לבניך ולבני בניך

במה שמספרים להם שאירע בימיהם או בימי אבותיהם או בימי אבותיהם, ואין ספק כי בהיות אבות המעידים רבים, ואותן שאירע בימיהם המעשה וראו אותו בעיניהם רבים, יתחזק הדבר בלב הבנים השומעים, ע"כ כשרצה האלקים לתת תורה לעמו ישראל נתנה להם לעיני שש מאות אלף אנשים גדולים מלבד טף ונשים ורבים להיות כולם עדים נאמנים על הדבר כו', נמצא תורתנו בידינו תורת אמת מפי שש מאות אלף עדים נאמנים שהוא חשבון הכולל כל דעות בני אדם מלבד טף ונשים כו', עיי"ש שהאר"י הרבה בזה.

והנה הרבה מן הראשונים הוכיחו את אמתות המצאו ית' בסברות ובהוכחות חותכות, ובאמת שכך נאמר 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים', והרמב"ם מנה זה למ"ע לידע אמתות המצאו, וחברו הראשונים והאחרונים הרבה ספרי מחקר והוכחות בראיות חותכות על הדברים האלו, וגם הוכיחו בראיות חותכות על התורה שנמסרה מסיני כי תורת ה' היא ומן השמים ניתנה לישראל, אמנם ודאי ששני הדברים אמת הם, הדבר מוכח ומוסבר בהוכחות וראיות חותכות, וגם יש לנו מסורת אבות.

ומורגל בפי העם, כי אנשים גדולים וחכמים נפלאים שיכולים להגיע לכל זאת

רק השמר לך ושמר נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב וגו' (דברים ד'). בפירש"י יום אשר עמדת בחורב אשר ראית את הקולות ואת הלפידים.

צויה התורה למסור לבנים לא רק את התורה עצמה, את ההלכות אלא גם את עצם מעמד הר סיני, הקולות והברקים והלפידים, והזהירה התורה ע"ז לא לשכוח ולמסור זאת מאבות לבנים, כמאמר הכתוב אח"כ 'ותקרבון ותעמדון תחת ההר, וההר כוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל' וגו', זה צריך למסור לבנים ולצייר להם מעמד הר סיני.

וידוע ד' החינוך בהקדמתו שמבסס את יסוד האמונה וקבלת התורה על מסורת וקבלת האבות, וז"ל: האמת הברור במין האנושי הוא מה שהסכימה עליו דעת רוב בני אדם שבעולם, וכבר הסכימה דעת כולם להאמין עדות אנשים, וברבות המעידים על הדבר שיעידו עליו אז יתאמת הענין יותר בעיני שומעיו, ובהיות המעידים מועטים יפול קצת ספק בדבר לפקחים, והענין הזה נתחזק כ"כ אצל בני אדם עד שקבעו בנימוסיהם כל אומה ואומה להמית איש אחד עפ"י שנים עדים או שלשה כו', וג"כ הסכימה דעת הכל מטעם זה לקבל מפי אבותיהם וקניהם עדותם

בהוכחות וחקירות עמוקות הם אינם צריכים למסורת אבות, ורק אנשים פשוטים ששכלם מוגבל להם ליכנס בחקירות והם יכולים וצריכים לבסס את אמונתם על מסורת האבות וכמ"ש החינוך, אמנם האמת לא כן, אעפ"י שהרמב"ם סובר שמצוה לחקור ולהגיע בשכל לכל הדברים האלו כמאמר הכתוב 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים', אמנם מסורת האבות משלימה הענין, כי כדי שיהי' 'השבות אל לבבך', כדי להגיע להרגשת הלב צריך מסורת אבות, כי ההרגש בלב נובע ממסורת, לנטוע בלב הבן מוקטנתו מסורת האבות ואז ירגיש זה בהרגשה חושית.

וזה לשון הרמב"ם בפיה"מ לסנהדרין (פ"ז מ"ג): וכבר ידעת שהעדים הם שממיתין בידים איזו מיתה שתהי', לפי שאותו הדבר אצלם אמת שהשיגוהו בחושיהם, והוא אצלנו סיפור דברים, שאין אנו יודעים אלא מה ששמענו מהם, ולפיכך צוה השי"ת שהיו העדים ממונים על הענין, וזהו ענין נאה, עכ"ל הרמב"ם שם, ולדבריו הרגשה חושית מאמתת יותר את הדבר.

והנה במעמד הר סיני לא הסתפק הקב"ה בדיבור בלבד אלא חושך ענן וערפל, קולות ולפידים וקול שופר חזק מאד כדי להרגיש המעמד, כי האדם בעל גוף גשמי לא מספיק לו הכרה שכלית וצריך הרגשה חושית, וגם עצם הדיבור שיצא מפי הקב"ה ששמעו אותו כולם וראו אותו השפיע זה עליהם הרגשה גופנית מוחשית וזאת נצטוו למסור גם

לבניהם, וזהו 'הוודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב' ר"ל מסור ונטע הרגשה זו בלבבות בניך ובני בניך ואז ירגישו ויוכלו להגיע להרגשת הלב, והנה הרגשה א"א להעביר אלא במסורת אבות ולא ע"י הכנה וחקירה והשגה.

ויסוד לכ"ז במשנה בפ"ו משקלים (מ"א) י"ג השתחויות היו במקדש, של בית רבן גמליאל ושל בית ר"ח סגן הכהנים היו משתחוין י"ד, והיכן היתה יתרה כנגד דיר העצים שכן מסורת בידם מאבותיהם ששם הארון נגנו ע"כ, והנה במשנה ב' שם תנן מעשה כהן א' שהי' מתעסק (מתליע את העצים, רע"ב) וראה הרצפה שהיא משונה מחברותיה, בא ואמר לחברו, לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו וידעו ביחד (בבירור, רע"ב ורש"י נ"ה ע"א) ששם הארון נגנו עכ"ל, וממשנה זו הביאו בגמ' יומא שם ראי' שנגנו הארון בדיר העצים, ותמוה טובא מדוע לא השתחוו כולם בדיר העצים ורק של בית ר"ג ור"ח סגן הכהנים, ואפשר דהנהו רבנן הם רבן גמליאל ורבן חנינה סגן הכהנים. ולהאמור נראה דאף שכולם ידעו בבירור ששם הארון נגנו, אמנם כדי להשתחוות במקום ההוא צריך גם הרגשה שמקום זה מקום מיוחד הוא והרגשה כזו הי' רק לבית ר"ג ולר"ח סגן הכהנים שכן הם קבלו זה במסורת מאבותיהם, ואף שידעו כולם בבירור ששם הארון נגנו אבל לא הגיעו להרגשה זו בקבלה ולכן לא הי' מקום להשתחוין.

כאילו קיבלה מהר סיני

רבינו הקדוש ותלמידיו [ואדרבה אמרו וכי רבי לא שנאה ר"ח מנין לו]. וגם בגמ' ב"מ דפ"ה ב' ריש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן, כי מטא למערתא דר' חייא איעלמא מיני,

חלש דעתו, אמר רבש"ע לא פלפלתו תורה כמותו, יצתה בת קול וא"ל תורה כמותו פלפלת - תורה כמותו לא רבצת. כי הוי מינצור' חנינא ור' חייא כו' א"ל ר' חנינא לר"ח כו' אי משתכחא תורה מישראל מהדרגא לה מפלפול, א"ל ר' חייא לר' חנינא בהדי דידי קא מינצית דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל, מאי עבידנא, אזלינא ושידנא כי תנא וגדילנא נישבי כו' ואתנו אהרדי ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל, עכ"ל הגמ' שם, והנה מפורש בגמ' שלא נשתכחה תורה מישראל באותו הזמן, דר' חנינא משתבח בנפשי' דאי משתכחא תורה מיהדר לה איהו ואמנם ר' חייא הרבין תורה ביותר ובוה עביד דלא תשתכח כלל, וגם שמע ר"ל הבת קול 'תורה כמותו לא רבצת' ומ"מ איך אמר הלשון 'חזרה ונשתכחה ועלו ר"ח ובניו ויסדוה'.

ואשר יראה בזה בגדר מעלתו של המרבץ תורה לינוק, כיון דעביד שלא נשתכח תורה מישראל הר"י נחשב כאילו נשתכחה ממש תורה מישראל וחזר הוא ויסדה, ואמנם עזרא הסופר והלל הבבלי החזירו התורה אחר שנשתכחה, אבל ר"ח ובניו עשו מעיקרא שלא תשתכח תורה מישראל, וכיון שבלעדיהם הי' משתכחה א"כ כל התורה שנשארה היא מיסודם ופשוט.

והנה בגמ' ב"מ דפ"ה א' א"ר פרק א"ר יוחנן כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו ת"ח שוב אין תורה פוסקת מזורעו לעולם שנא' 'ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם', מאי 'אמר השם' אמר הקב"ה אני ערב לך בדבר זה, מאי 'מעתה ועד עולם', א"ר ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה ע"כ, ומעתה י"ל דזה הביאור במ"ש כל המלמד בן בנו תורה כאילו קיבלה מהר סיני, כיון דע"ז לא תשתכח תורה מישראל הר"י נחשב כאילו הוא עצמו קיבלה מהר סיני ומסרה לכלל ישראל, וזכות הרבים תלו' בו כאילו נשתכחה וחזר ויסדה.

בגמ' קידושין ד"ל א' אמר ר"י בן לוי כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנא' 'והוודעתם לבניך ולבני בניך' וסמך ליה 'יום אשר עמדת לפני ה' א"א בחורב', רבי חייא בר אבא אשכח' לר"י בן לוי דשרי דיסנא ארישי (סדן) שאינו ראוי לעטיפת הראש אלא כסוי בעלמא שם על ראשו שלא לילך בגילוי ראשו ולא הספיק להתעטף בסודרו, רש"י) וקא ממטי ל' לינוקא לבי כנישתא א"ל מאי כולי האי (שמיהרת לצאת בלא עטיפה ההוגנת לך) א"ל מי זוטא מאי דכתיב 'והוודעתם לבניך' וסמך ליה 'יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב', מכאן ואילך ר"ח בר אבא לא טעים אומצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה (מהדר לו מה שקרא אתמול ומלמדו עוד פסוק ויתר), רבה בר רב הונא לא טעים אומצא עד דמיתר לינוקא לבי מדרשא, עכ"ל הגמ'.

ויש להתבונן במאמרים 'כאילו קיבלה מהר סיני', ונ"ל עפ"י

הגמ' סוכה ד"כ א' דאמר ריש לקיש הריני כפרת רבי חייא ובניו, שבתחילה כשנשתכחה תורה מישראל - עלה עזרא מבבל ויסדה, חזרה ונשתכחה - עלה הלל הבבלי ויסדה, חזרה ונשתכחה - עלו רבי חייא ובניו ויסדוה ע"ש, והנה אמרו הלשון 'שנשתכחה תורה מישראל' קודם עלייתו של עזרא מבבל, ואף שבבבל עצמה היתה תורה קיימת בלי הפסק מימי החרש והמסגר ועזרא עצמו הי' שם מ"מ כיון שאין תורה בארץ ישראל ח"ו מיקרי 'שנשתכחה תורה מישראל' כי שם הוא עין המים מקורה של תורה 'כי מציין תצא תורה ודבר ה' מירושלים' ואם יבש ח"ו מקום נביעת המעיין הר"י שכחת התורה, ואמנם מ"ש 'חזרה ונשתכחה' - עלה הלל הבבלי ויסדה' פירש"י לא נשתכחה כולה קאמר אלא הלכות שכוחות מבני בתירא שהיו ראשי א"י וכו' ע"ש, ונתחדש בזה שגם אם נעלמה הלכה אחת בא"י כמו פסח שחל בשבת הר"י בגדר 'חזרה ונשתכחה', כי כל הלכה והלכה ממצוות' של תורה היא נצחית ולא שייך בזה מידה ומנין דהכל תלוי חד בחד ולכן גם שכחת הלכה א' ח"ו היא בגדר שכחת כל התורה.

איברא במ"ש 'חזרה ונשתכחה עלו רבי חייא ובניו ויסדוה' והוא דבר מופלא, שלא מצינו כלל שנשתכחה תורה מישראל באותו הזמן, והרי הי' בארה"ק כל חכמי המשנה ואח"כ

'לא בשמים היא'

ועפ"י נראה מ"ש העוסקין מקרא מדה ואינה מדה, ר"ל דתחילת הלימוד חובה לעסוק במקרא אבל אי"ז מדה להמשיך בזה כל ימיו, כמ"ש הרמב"ם בפ"א מות"ש שאחרי שידע

כבר מקרא צריך ללומדה רק לעתים ולפרקים, ואמנם משנה מדה נוטלים עלי' שכר, ר"ל שמשנה אינו דומה למקרא, כיון שלימוד המקרא פירושו לימוד המקראות כפשוטן בלי יגיעה בהבנה [יגיעה בהבנה זהו גמרא ופשוט], אבל ללימוד המשנה כבר נצרכת יגיעה לאוקמי גירסא לשון ולהבין ומעתה כבר יש כאן קבלת שכר, דהלא עצם היגיעה וההבנה היא השכר, אבל הגמרא אין לך מדה גדולה מזו, שעיקר גופה של גמרא כולה שכר היא, שאינה אלא הבנת הסתירות ולפשוט הספקות וכו' עונג ושכר רוחני.

זהו הביאור במד"ר שכשירדה התורה מן השמים ירד גם מתן שכרה, שהוא הבנתה של תורה אחר היגיעה בה, וזהו שכרה והוא העונג הרוחני דלעתיד.

במד"ר אמר להן משה, שלא תאמרו משה אחר עומד ומביא לנו תורה אחרת מן השמים, כבר אני מודיע אתכם לא בשמים היא שלא נשתיר הימנה בשמים, ד"א א"ר חנינא היא וכל כלי אומנותה ניתנה, עינותותה צידקה וישרותה ומתן שכרה עכ"ל, וצ"ע מה הכוונה שניתנה מתן שכרה.

וי"ל בזה עפ"י הברייתא בס"פ אלו מציאות (ב"מ לג א') ת"ר העוסקין במקרא מדה ואינה מדה, במשנה מדה ונוטלין עלי' שכר, גמרא אין לך מדה גדולה מזו ע"כ, ועי' מהרש"א שם, ונראה ביאור ד' הגמ', לפמ"ש הראשונים דהשכר דלעתיד לבוא לעוה"ב הוא עונג רוחני שצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה, והנאה מזיו השכינה היא לימוד התורה כמ"ש הרמב"ם בסוף ספרו דלעתיד יהיו כולם חכמים גדולים ויבינו דברים הסתומים שבתורה, ויודעים דברי רבנו הגר"ח מוואלז'ין זצ"ל שהי' מוסר כל חלקו לעוה"ב עבור דבר א' מחורש מהגמרא, שזו השמחה והנאה היותר גדולה, וזהו השכר דלעתיד לבוא ההנאה מהתעמקות בד"ת והוא עונג רוחני לנשמה.